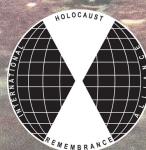

PRIRUČNIK

III

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE

NEVATIM
Young Social Entrepreneurship in Germany

הסוכנות היהודית
לארץ ישראל
THE JEWISH AGENCY
FOR ISRAEL

Beograd
www.beograd.rs

ANTISEMITIZAM.....	1
Šest faza u istorijskom razvoju antisemitizma	4
Karakteristična ispoljavanja savremenog antisemitizma.....	6
ANTICIGANIZAM.....	7
Ko štiti prava (primer radionice).....	14
U raljama predrasuda (primer radionice).....	26
Piramida mržnje.....	30
Ključni pojmovi.....	32

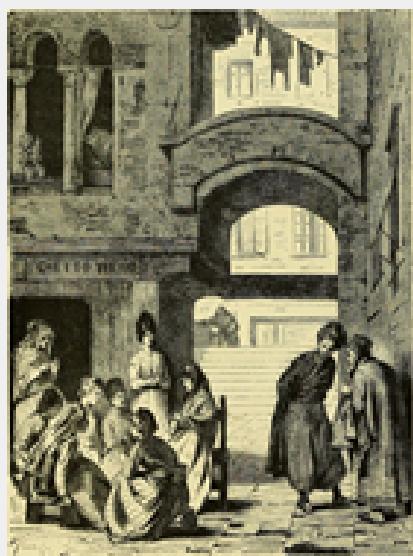
ANTISEMITIZAM

Antisemitizam je najkobnija manifestacija mržnje prema ljudima. Uopšte se ne postavlja pitanje da li je potrebno boriti se protiv antisemita; ali se postavljaju dva pitanja: da li se ta borba vodi s dovoljno energije, i kako je treba voditi? (Maksim Gorki)

Predrasude i mržnja prema Jevrejima postoje vekovima. Najizrazitija i najdužeg veka je, svakako, mržnja u liku takozvanog verskog antisemitizma, u šta spadaju hrišćanske crkvene dogme o Jevrejima kao bogoubicama. Toga se kao prva i, dosad jedina, odrekla rimo-katolička crkva u drugoj polovini prošlog veka, na Drugom vatikanskom koncilu. U pravoslavnoj crkvi pomenuta dogma je još na snazi, jer se smatra da tu dogmu može izmeniti samo Vaseljenski Sabor (koji nije održan od 787. godine).

Predrasude i mržnja prema Jevrejima postoje vekovima. Najizrazitija i najdužeg veka je, svakako, mržnja u liku takozvanog verskog antisemitizma, u šta spadaju hrišćanske crkvene dogme o Jevrejima kao bogoubicama. Toga se kao prva i, dosad jedina, odrekla rimo-katolička crkva u drugoj polovini prošlog veka, na Drugom vatikanskom koncilu. U pravoslavnoj crkvi pomenuta dogma je još na snazi, jer se smatra da tu dogmu može izmeniti samo Vaseljenski Sabor (koji nije održan od 787. godine).

Geto u Veneciji

U I veku n.e. Jevreji su često proganjeni, jer kao monoteisti nisu hteli da se priključe tadašnjim politeističkim kulturama. Tokom srednjeg veka, Jevreji su bili ograničeni nizom propisa prema kojima nisu mogli da poseduju zemlju. Takođe, ovi propisi su im dozvoljavali bavljenje samo određenim zanimanjima. Ono što je Jevrejima bilo dozvoljeno da rade smatralo se nečistim za hrišćane, a najčešće je bilo u vezi sa novcem. Do fizičke izolacije Jevreja, zabrane da žive zajedno sa hrišćanima, i formiranja posebnih gradskih četvrti – geta – dolazi u XII i XIII veku. Mnogi Jevreji su bili proterani i/ili prinuđeni da odu iz mesta u kojem su živeli.

ANTISEMITIZAM

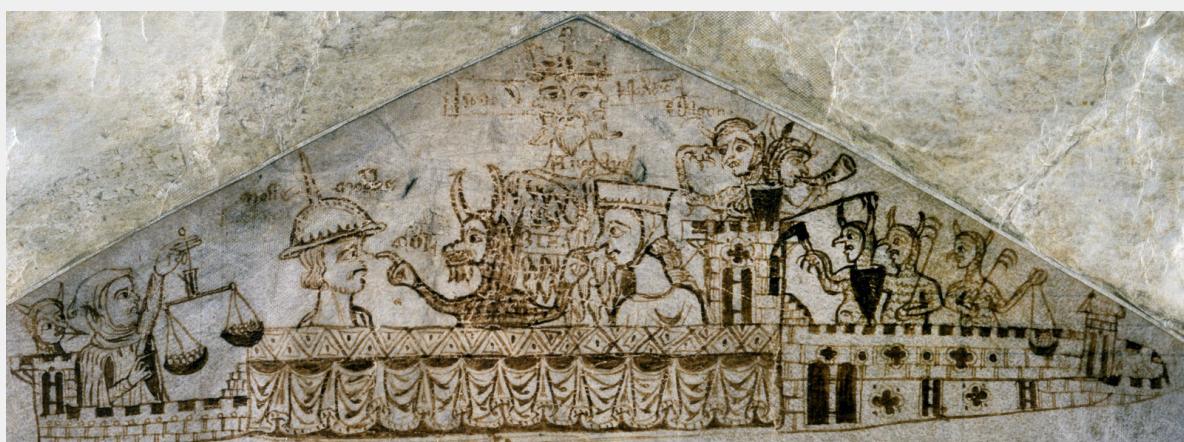
Antisemitizam je određena percepcija Jevreja koja može biti izražena kao mržnja prema Jevrejima. Verbalno i fizičko ispoljavanje antisemitizma je upućeno protiv pojedinaca Jevreja ili nejevreja, odnosno njihove imovine, institucija jevrejske zajednice i verskih objekata.

(Definicija antisemitizma Međunarodne alijanse za sećanje na Holokaust (IHRA))

Tokom celog srednjeg veka, Jevreje i jevrejske zajednice u Evropi pratila je ista sudbina i zavisila je isključivo od političkih i ekonomskih prilika one države u kojoj su se nalazili. Nakon ovih progona, Jevreji su se selili iz države u državu, stvarajući jevrejske centre tamo gde im je bilo dozvoljeno. Aktuelne vlasti su im nametale dodatne takse i restrikcije, dok ih na kraju nisu proterale. Tokom srednjeg veka mogla se prepoznati okoštala viševkovna mržnja prema Jevrejima, a nivo antisemitizma je zavisio od ekonomске situacije određene države.

Jevreji su optuživani za ritualna ubistva, a česte su i klevete prema kojima, na primer, Jevreji za praznik Pesah u beskvasni hleb (maces) dodaju krv hrišćanske dece. Jevreji su upoređivani sa đavolom i prikazivani sa rogovima i repom; optuživani su za sve nedaće i bolesti koje su zadesile mesto u kojem su se nalazili.

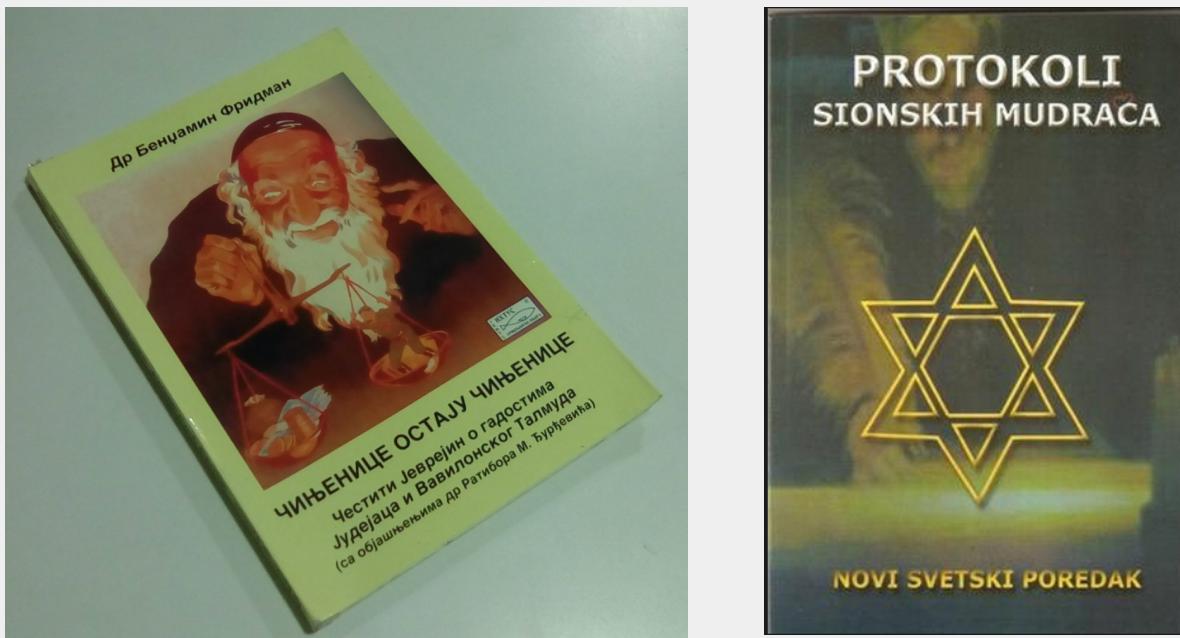
Krajem XVIII i početkom XIX veka u evropskim državama, uporedo sa jačanjem pokreta građanske emancipacije Jevreja, postaće aktuelno shvatanje prema kome Jevreji predstavljaju posebnu rasu. U tom periodu, antisemitizam kao svojevrstan oblik rasizma ostaje reaktiv i služi onemogućavanju emancipacije Jevreja.

ANTISEMITIZAM

Dublji korenii evropskog antisemitizma sa kraja XIX veka nalaze se u Srednjem veku, u antijevrejskoj propagandi španske inkvizicije. Glavni promoter ove ideje bio je katolički sveštenik i teolog August Roling, profesor na katoličkom univerzitetu u Pragu i autor knjige Talmudski Jevrejin (Der Talmudjude, Minster, 1871). Jedna od Rolingovih omiljenih „naučnih“ tema bila je kleveta o ritualnom ubistvu koja je imala dvostruki propagandni značaj. Prvo, Talmudski Jevrejin su antisemiti promovisali kao dokaz „iz prve ruke“ da Jevreji od davnina kuju zaveru protiv nejvreja. U tom smislu, ova knjiga je krajem XIX veka imala onu ulogu koju je početkom XX veka preuzela knjiga Protokoli sionskih mudraca.

Drugo, navodni „citati“ iz knjige korišćeni su za učutkavanje kritičara antisemitskih ideja i svih onih koji su se zalagali za ravnopravnost Jevreja. Smatra se da je sâmo postojanje ovih dela, godinama pre dolaska Adolfa Hitlera na vlast, imalo veliki uticaj na izvršenje najvećeg zločina u istoriji – Holokaust, u čijoj osnovi leži antisemitizam.

Kasnije, u drugoj polovini XIX i početkom XX veka, u vreme jačanja nacionalizma kao konzervativne politike u evropskim državama, antisemitizam u svojoj zreloj fazi, posredstvom arijevsko-germanskog mita prerasta u sastavni deo evropskih nacionalizama, da bi kao takav, 30-ih godina XX veka „završio“ u svojoj totalitarnoj verziji – u rasističkom nacionalizmu nemačkog Trećeg Rajha. Antisemitizam je dobio najstrašnije forme i razmere u nacističkoj ideologiji, politici i praksi. Nemački fašizam je usvojio antisemitizam kao jedan od osnovnih elemenata svog pogleda na svet. Antisemitizam je otvoreno proglašen za zvaničnu državnu politiku. Nacisti su proglašili Jevreje nižom rasom i stavili ih van zakona. Od 1933. godine, nacisti počinju sa masovnim progonima, pljačkama i uništenjem Jevreja.

ŠEST FAZA U ISTORIJSKOM RAZVOJU ANTISEMITIZMA

prema Džeromu Čejnsu, *Tamna strana istorije: Antisemitizam kroz vekove* (2000)

1. Antisemitizam etničke prirode – antijudaizam u staroj Grčkoj i Rimu

A demon presents its credentials to Solomon, King of Israel

Satanic figures identified with Jewish circular badge

2. Antisemitizam religiozne prirode –

hrišćanski antisemitizam u starom i srednjem veku, zastupljen i u savremenom dobu

3. Klasni antisemitizam – tradicionalni muslimanski antisemitizam prema, čijem stanovištu su Jevreji zaštićeni kao klasa

ŠEST FAZA U ISTORIJSKOM RAZVOJU ANTISEMITIZMA

4. Politički i socio-ekonomski antisemitizam – tokom i nakon Emancipacije u Evropi, koji predstavlja koren rasnog antisemtizma

5. Rasni antisemitizam – nastao tokom XIX veka i doživeo svoju kulminaciju u nacizmu

6. Novi antisemitizam – savremeni antisemitizam – diskriminacija prema Jevrejima kao narodu čije je oličenje država Izrael

KARAKTERISTIČNA ISPOLJAVANJA SAVREMENOG ANTISEMITIZMA

- Stvaranje, širenje, ili učešće u širenju lažnih stereotipičnih optužbi protiv Jevreja sa ciljem demonizacije i dehumanizacije Jevreja, odnosno jevrejske zajednice, u šta spadaju npr. mit o jevrejskoj zaveri po kojem Jevreji vladaju svetom, mit o jevrejskoj kontroli nad medijima, bankama, vladama i sl.
- Optuživanje pojedinaca Jevreja, ili celog jevrejskog naroda, da su odgovorni za stvarna ili izmišljena (ne)dela koja je učinio neki drugi Jevrejin, ili grupa, ili čak nejevreji;
- Optuživanje sugrađana Jevreja da su lojalniji "svetskoj jevrejskoj zajednici", ili državi Izrael, i da daju prednost i zastupaju njihove interese radije nego interese zemlje u kojoj žive, odnosno čiji su državljeni.
- Negiranje Holokausta, kao i iskrivljenje istorije Holokausta ili istorijska revizija Holokausta, kao i optuživanje jevrejskog naroda, ili države Izrael, da su izmislili Holokast ili da preuveličavaju žrtve Holokausta;
- Pozivi na, ili opravdavanje ubijanja ili povređivanja Jevreja u ime rasističke ideologije ili ekstremističkih religioznih ubeđenja.

Jevrejsko groblje u Pančevu, 2017.

Beograd, 2017.

Jevrejska opština Sombor, 2011.

FB Haver Srbija, 2021.

ANTICIGANIZAM

Prema definiciji European Commission against Racism and Intolerance (ECRI, Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije) iz 2011, anticiganizam je specifična forma rasizma, ideologija koja je zasnovana na rasnoj superiornosti, forma dehumanizirajućeg i institucionalnog rasizma užgajana istorijskom diskriminacijom, koja se, pored ostalog, izražava nasiljem, govorom mržnje, eksploracijom, stigmatizacijom i po njagoru vrstom diskriminacije.

Anticiganizam je relativno novi pojam za staru društvenu pojavu, za mržnju, marginalizaciju i progon Roma u svetu.

Istorija ovog naroda prepuna je nasilnih migracija, izbeglištva i ponovnog naseljavanja novih prostora. Oduvek su bili opažani kao stranci, skitnice, kriminalci, tako da još od XIV veka u evropskim zemljama nalazimo zakonske odredbe koji su dopuštali diskriminaciju Roma.

"Kada sam tražila novinske članke o Romima, ono što sam odmah mogla da zaključim jeda se većina vesti o Romima nalazi u rubrici hronika, i da najveći deo vesti govori o kriminalnim radnjama koje su počinili Romi. Vest su uglavnom o kradjama (*100 pljački u Francuskoj izvela deca hrvatskih Roma; Kriminal usred grada: Otimaju ženama torbe na nadvožnjaku kod Arene; Romi pokrali maturante?!*...), o tučama (*Beograd: Tuča romskih mladića kod Sava Centra; Romi nindža ratnici: Masovna tuča motkama u dvorištu; Tuča Roma u GSP-u, prebijeni hip-hoperi!*...), kao i o mnogim drugim zločinima (*Protest protiv zločina koje čine Romi; Malu Medi Meken oteli Romi?; Beograd: Maloletnik o sumnjičen da je tukao i silovao; Zemun Polje: Problem su Romi, šuga i krađe; Romska deca bacaju se pred kola i ucenjuju vozače za novac...*).

Ono što se takođe može zaključiti je i da se, skoro u svim naslovima eksplisitno navodi etnička pripadnost počinjoca krivičnih dela, a čak i kada se ne navede u naslovu, obavezno se napominjeu sadržaju vesti da je određeno krivično delo počinila osoba romske nacionalnosti. Ovakav postupak nije karakterističan za pripadnike ostalih nacionalnosti i nacionalnih manjina, što jasno navodi na zaključak da mediji podstiču stereotipe o Romima. U ovom slučaju radi se o stereotipu da Romi kradu i da su skloni krivičnim delima, ali to nije jedini stereotip o njima koji se moženaci u naslovima novinskih članaka"

Etnički stereotipi o Romima u elektronskim i štampanim medijima
Seminarski rad iz kritičke analize diskursa na diplomskim (master) studijama
studentkinja Nevena Drinčić, Beograd 2014.

ЧАИНС КОСМ

ДА
ЛИ
ЗНАШ
КО
САМ
?

Едукативни материјали о
страдању Рома у
Другом светском рату
и данашњем антициганизму
у Србији

Импресум

Цанес ко сем? (Да ли знаш ко сам?)

Едукативни материјали о
геноциду над Ромима у
Другом светском рату
и данашњем антициганизму
у Србији

Издавач: Центар за истраживање и едукацију о Холокаусту

За издавача: Никола Радић

Уредник: Милован Писари

Аутори: Нада Бањанин Ђуричић, Слађана Миладиновић,
Божидар Николић, Милован Писари

Координатори: Милица Цимеша, Срђан Херцигоња

Стручна консултанткиња: Маријана Стојчић

Превод на енглески језик: Ирена Жнидаршић Трбојевић

Превод на ромски: Маја Јовановић, Рајко Јовановић

Лектура и коректура: Христина Пискулидис

Прелом и дизајн: Никола Радић

Штампа: Dina Dizajn d.o.o.

Београд, 2018

Тираж: 300

Партнери на пројекту:

Пројекат је подржан од:

Република Србија
Министарство културе
и информисања

Део други:

**БЕЛЕШКЕ О
ИСТОРИЈИ И
СТРАДАЊУ
РОМА**

БЕЛЕШКЕ О ИСТОРИЈИ И СТРАДАЊУ РОМА

► Видети мапу са кретањем Рома, стр. 6

Историја човечанства је историја миграција, сталних кретања људи у потрази за местом где би могли живети у миру, у освајању нових територија, а некад једноставно због тога што су били пртерани из својих крајева. На италијанско полуострво су, на пример, између I и V века упадала многобројна племена са севера и истока, што је постепено довело до краја Римског царства, које је до тада господарило Европом; на Иберијском полуострву су између VII и XV века присутна нека арапска племена, која су владала одређеним територијама, на пример познатим градом Кордоба; Балканским полуострвом су се кретале вековима огромне и различите групе народа: Словени су на пример стигли на Балкан у VI и VII веку и помешали се са локалним становништвом. Такве миграције људи најчешће су биле пропраћене ратовима, осим у неколико ретких случајева: Роми на пример нису никад водили ратове, нису никад насиљно заузимали територије или истеривали друге народе, нити су икад имали своју војску. Кретали су се из Индије ка Европи и Америци у миру или пратећи друга кретања, као што је нпр. било турско освајање Балканског полуострва.

За разлику од других народа, кретања Рома ће се наставити и након њиховог доласка у Европу. Пре свега, будући да се нигде нису појавили као освајачи, нису имали територијалне амбиције, односно нису нигде успоставили своју власт, никоме нису наметнули границе, језик, веру, и никад нису поробили друге народе. То подразумева да су увек остајали ван кругова професија типичних за државне структуре. Такође, путујући начин живота који је у прошлости био карактеристичан за многе Роме, био је у ствари уско везан за професије којима су се они бавили. Занимања као што су купопродаја коња, ковање метала, рударство или занимања уметничко-забавног карактера као што су музика, плес, кабарет, представе са дресираним животињама, акробатика, захтевала су стална померања у потрази за новим клијентима, тржиштима или публиком.

Све је то билоовољно да се у Европи врло брзо развије једна врста одбојности према Ромима која ће жигосати њихову егзистенцију и против које се ми и дан-данас боримо. Од тог тренутка Роми постају жртве предрасуда, мржње и насиља. У многим европским земљама предузете су мере које су им онемогућиле да се баве пословима уобичајеним за остатак становништва или да се слободно крећу, што је резултирало њиховим искључивањем из друштва и осиромашењем.

► Видети радионице 3 и 4, стр. 46 и 58.

Примера има много. Роми су, на пример, 1492. године пртерани из Шпаније заједно са Јеврејима, и на њих се често гледа као уљезе у служби непријатеља, опасне бандите, лопове. Временом су измишљени многи стереотипи који ће постати темељ тих прогона. По једном од најпознатијих, који и дан-данас није искорењен, Роми краду децу. Овај стереотип често је био довољан разлог да се Роми из неког града или села насиљно истерaju, прогоне, па чак и убијају. Године 1500. аустријски цар је прогласио Роме издајницима у служби Турака и издао уредбу на основу које се убиство Рома није сматрало прекршајем закона.

Између 1540. и 1600. године скоро у свим италијanskим градовима издате су уредбе против Рома које су често прописивале њихово пртеривање. У Шпанији су у истом периоду забрањени ромски језик, традиција и путујући начин живота, а Роми су натерани да се баве пољопривредом; 1673. је издата је наредба да ромска деца морају да се одвоје од породица и упуне у (хришћанске) домове за незбринути децу како би била вaspитана у католичком духу; 1749. године шпански краљ је наредио хапшење око 10.000 Рома (некад и читавих породица) и њихово упућивање у разне затворе на „преваспитање“. Цела Европа уводи сличне мере против Рома.

У периоду након Француске револуције и током развијања идеје о националним државама, какве и данас познајемо, сви стереотипи и погрешне, негативне слике о Ромима ће бити још више потврђене. Кључна ствар у том процесу јесте да из идеје нације, која се по својој природи темељи на хомогенизацији, идентификацији у једном (националном) субјекту, диференцијацији у односу на друге и успостављању свог

државног система, Роми остају потпуно искључени. На њих се још више гледа као на стране елементе који не припадају ниједној другој нацији (немају државу, територију, војску, цркву), и који самим тим представљају или елемент који треба удаљити или потенцијалну опасност која мора да се искорени из „здравог“ тела нације. Управо због тога Роми у XIX веку, у јеку развоја идеја о националним и расним идентитетима европских народа, постају важна тема поједињих расних теорија. **Расне теорије** су почеле да представљају Роме као „природне криминалце“, који склоност ка криминалу генетски наслеђују и који управо због тога представљају опасност за остатак друштва. Уведена је јака полицијска контрола над Ромима тим поводом. У Минхену је, на пример, 1899. године успостављен посебан одсек полиције који ће убрзо извршити регистрацију свих Рома у граду. Посебне антиромске регулативе су уведене у **Шведској**, Швајцарској, Француској и Норвешкој.

Доласком Хитлера и националсоцијалиста на власт у Немачкој 1933. године, положај Рома се драматично погоршао. Почеко је период масовних прогона и уништења који ће трајати све до краја Другог светског рата. Нацизам је у том смислу произвео теоријске и практичне темеље за истребљење Рома, док је рат уврзао његово остваривање.

У Берлину је 1936. године основан Центар за истраживање расне хигијене и биологије становништва, својеврсна институција која ће бити активна до 1944. године под окриљем Министарства унутрашњих послова и Немачког истраживачког друштва. На чело Центра постављен је немачки доктор и психолог Роберт Ритер, који је годину дана раније добио задатак од стране Министарства здравства да изврши „темељну биолошку евалуацију свих Рома у Трећем рајху“. Један од првих закључака рада тог центра је била тврђња да су Роми по природи асоцијални, дегенерисани и опасни. У оквиру националсоцијалистичке идеологије то је значило да Роми и Синти морају бити

► Видети радионицу 2,
стр. 36 (о раси)

► У Шведској је 2015.
објављена књига „Црна
непозната историја: Бела књига
о злостављању и кршењу права
Рома у XX веку“ у којој су јавно
признате све мере против Рома
које су дуго биле на снази у тој
скандинавској земљи. Књигу је
на енглеском језику је могуће
читати на:

[http://www.government.se/
information-material/2014/03/
white-paper-on-abuses-and-
rights-violations-of-roma-during-
the-1900s/](http://www.government.se/information-material/2014/03/white-paper-on-abuses-and-rights-violations-of-roma-during-the-1900s/)

Слика 4 - Роми у логору Марзан 1936. године, где су смештени непосредно пред почетак Олимпијских игара у Берлину.

одстрањени из Немачке. Године 1937. је издата наредба о њиховом хапшењу. Следиле су депортације у концентрационе логоре (иако су већ 1936. године Роми из Берлина интернирани у логор Марцах), а убрзо је покренут и процес стерилизације ромских жена.

РАДИОНИЦА 3:

КО ШТИТИ ПРАВА

ЦИЉ: Циљеви овог часа су уочавање дискриминације и препознавање различитих облика дискриминације Рома; уочавање везе између дискриминације и насиља; упознавање са идејом људских права и развојем људских права; сензибилизација ученика у правцу препознавања примера кршења права; упознавање са институционалним и ваниинституционалним облицима заштите људских права.

КОНТЕКСТ: Роми су често жртве предрасуда и дискриминације, а били су и жртва геноцида. Нацизам је дискредитован и као доктрина и као политика, нацистички злочини су осуђени и морално и судски. Међутим, јављају се неонацистичке и неофашистичке идеје и идеологије. Дискриминација Рома на основу етничке и расне припадности и данас постоји. Како у Србији тако и у Европи и данас се дешавају случајеви индивидуалне или колективне повреде права Рома. Сваки случај дискриминације Рома је преседан који води ка новом кршењу права свих грађана. Ова кривична дела су понекад санкционисана, понекад не. Дешава се да починиоци прођу некажњено. Реакција јавности је забрињавајућа јер се најчешће своди на незаинтересованост и равнодушност, а неретко и прећутно одобравање.

МАТЕРИЈАЛ: 6 текстова (за групе ученика) и „Кључни појмови“ (за сваког ученика)

ПРВИ КОРАК

У уводном делу се води усмерена дискусија са ученицима - ученици освешћују која права имају и колико су слободни у њиховом остваривању, наставник својим питањима води ученике у правцу разумевања појма дискриминације као ускраћивања права.

- Шта сви грађани Србије, као демократске земље, имају право да чине?
Шта, на пример, ти имаш право да чиниш?
- Да ли те је неко некад спречио да чиниш нешто на шта имаш право - ко, када и зашто?
- Да ли ти је неко некада ускратио неко право због твоје националне, верске или расне припадности?

ДРУГИ КОРАК

Одштампати 6 кратких текстова у по неколико примерака. Текстове пресавити по испрекиданој линији и поделити их паровима ученика (или, ако је више ученика у одељењу, мањим групама).

ЗАДАТАК

Прочитати први део текста (до испрекидане линије) и разменити мишљења у групи везана за следећа питања: Која су права прекршена Ромима? Како је дошло до тог догађаја - који су били мотиви оних који су прекршили права Рома; којим циљем су руковођени; којим ставовима су вођени њихови поступци, како називамо такве ставове? Ко би требало да реагује у овој ситуацији? Шта би ти могао/ла да урадиш, шта би твоје одељење могло да уради?

Након краће дискусије, прочитати други део текста. Обратити пажњу на то како су реаговали надлежни органи, државни органи, невладине организације и како је (да ли је уопште) реаговала јавност.

es ljevacka je
u ujutru uas
g, ga ee erio
vece) voun uo e
y u ynu yf lo
Tsoopaq yu
hagelund
gen je og cay
seawind Son
Blaen i ge e
ne uverane
laju ja je n
eloco ovaz ut
uia
uboo ga open
ejewbyje rov
sun Maagen
z Rao k'ru uo
z Huje u pue
longueit uke
an ga metu
mukede u b
ras u jem h

Овај догађај одиграо се 10. јула 2012. Мјаја Рогић (32) је рекла Новинској агенцији Бета да је тог дана пришла деци која су се играла на Тргу слободе, у близини Мекдоналдса, и питала их да ли су гладни, на шта су они одговорили потврдно.

„Дечак (8 година) и две девојчице (7 и 5 година) су трчкали испред мене до 'Мека' где их је момак из обезбеђења ресторана зауставио и рекао да не могу да уђу. Пришла сам му и рекла да сам ја с њима и да ћу платити шта буду наручили, на шта је момак рекао 'Ви можете да уђете, они не'", казала је она.

НОВИ САД

Додала је да је ипак одлучила да сама уђе у ресторан јер јој је било жао да деца испаштају, а радовала су се оброку и чак јој показала на реклами шта би желела да поједу. „Ушла сам, купила им храну, па смо сели у башту 'Мека' где су и јели", испричала је Мјаја Рогић и показала фискални рачун од 1.400 динара, на којем се види шта су деца јела.

Национални савет ромске националне мањине Србије осудио је поступак којим ромској деци није било дозвољено да уђу у Мекдоналдс у Новом Саду, и позвао је надлежне органе да случај испитају. „Тај чин нас враћа у време изражене дискриминације и мржње према Ромима“, наведено је у саопштењу, уз напомену да такав поступак морају да осуде сви грађани Србије.

Невладина организација Војвођански грађански центар најоштрије је осудила поступак обезбеђења у ресторану Мекдоналдс у Новом Саду: „Ово је још само један у низу сличних случајева и говори о забрињавајуће високом степену дискриминације.“ Војвођански грађански центар је апеловао на надлежне да истраже случај, а управу Мекдоналдса је позвао на одговоран однос према догађају.

Тужба је поднета против привредног друштва „Најсфудс ресторани“ из Београда, власника ресторана Мекдоналдс у Србији. Невена Петрушић, поверилица за заштиту равноправности, изјавила је: „Подносимо тужбе онда када проценимо да је то стратешки важан случај. Ни на који начин не сме бити дискриминације у пружању услуга.“

Тројица Срба и тројица Рома покушали су 8. јула 2000. године у 13 часова и 15 минута да купе карте како би ушли на базен Спортског центра „Крсмановача”, међутим, запослени центра су најпре питали Роме да ли су Роми. На њихов потврдан одговор, саопштили су им, извињавајући се, да на основу правила центра Ромима није дозвољен приступ.

Тројица Срба су тражила објашњење, али је и њима речено да је реч о правилима Спортског центра „Крсмановача”.

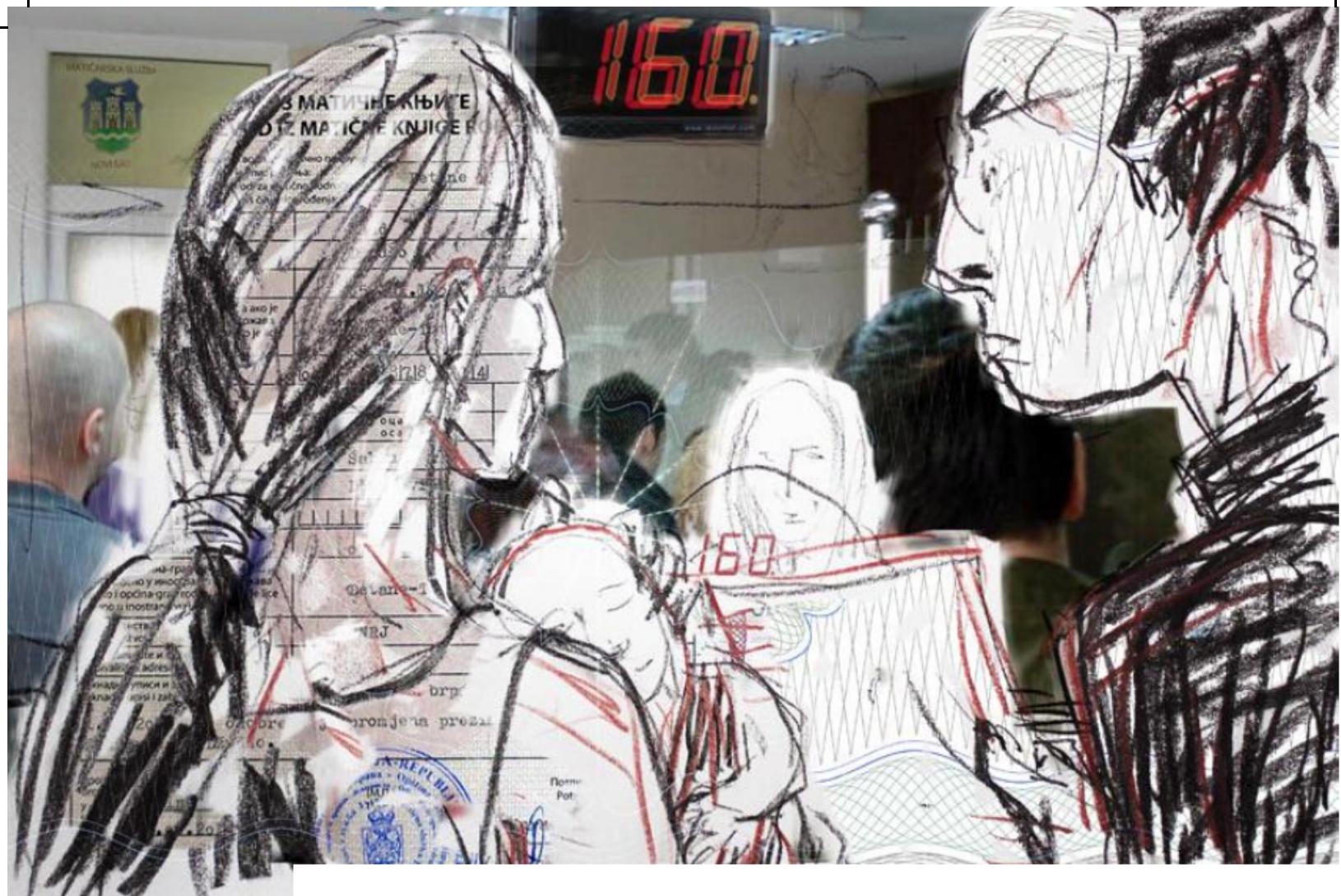
Ово тестирање приступа поменутом јавном месту спровео је Фонд за хуманитарно право у сарадњи са ромским невладиним организацијама Демократско удружење Рома и „Оаза“, а поводом жалби Рома на забрану коришћења базена Спортског центра „Крсмановача“. Фонд је дошао до закључка да је реч о екстремном случају расне дискриминације.

ШАБАЦ

Фонд за хуманитарно право најенергичније осуђује праксу Спортског центра „Крсмановача“ и упозорава да је забраном уласка на базен припадницима ромске етничке заједнице прекршено право на једнакост и људско достојанство, загарантовано Уставом СР Југославије и Републике Србије. Оваквом праксом прекршене су и одредбе Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације и одредбе Међународног пакта о грађанским и политичким правима, које прописују обавезу државе СР Југославије, потписнице поменутих конвенција, да забрани и укине расну дискриминацију и да под једнаким условима омогући свим грађанима право приступа на сва места и службе намењене јавној употреби.

У фебруару 2004. године Општински суд у Шапцу донео је пресуду којом се предузеће „Југент“, власник Спортско-рекреативног центра „Крсмановача“, обавезао да објави јавно извиђење Ромима којима је онемогућен улазак на базен.

Важно је напоменути да је пресуда донесена 6. фебруара 2006. прва пресуда за ово кривично дело изречена пред једним домаћим судом. Општински суд у Шапцу је тада донео пресуду којом је Богдан Васиљевић осуђен на условну казну затвора због кривичног дела повреде равноправности грађана, јер као радник на улазу у Спортско-рекреативни центар „Крсмановача“ у Шапцу, није дозволио улазак троје Рома на базен само због тога што су Роми.

Градска управа за опште послове у Новом Саду одбацила је захтеве за накнадни упис троје „правно невидљивих“ Рома, позивајући се на „тренутну ситуацију у Новом Саду, коју одликује све већи прилив лица ромске националности који за себе и своју децу тврде да су рођени у Новом Саду“.

Представници градске управе су истицали и бојазан да ће „брзоплето, неизбиљно и неопрезно“ поступање по њиховим захтевима „изазвати масовну појаву сличних захтева лица ромске националности“.

НОВИ САД

Невладина организација „Праксис“ је због тога у октобру 2010. године поднела тужбу против града Новог Сада и затражила да се утврди дискриминаторско поступање према Ромима. Основни суд је донео пресуду у којој је навео да је градска управа неоправдано правила разлику у односу на ове особе, а која је заснована на њиховој националној припадности. „На тај начин градска управа их је ставила у неповољнији положај у односу на друге подносиоце захтева који нису ромске националности, чиме је учинила акт непосредне дискриминације“, писало је у образложењу пресуде.

Град Нови Сад проглашен је кривим за случајеве дискриминације Рома у поступцима накнадног уписа у матичну књигу рођених, саопштила је невладина организација „Праксис“ из Београда. Како се наводи у саопштењу за јавност, Апелациони суд у Новом Саду потврдио је пресуду Основног суда против Градске управе за опште послове.

Шабан Бајрамовић је певач кога је својевремено магазин „Тајм“ уврстио у десет најбољих блуз певача на планети, који је у Индији и званично проглашен за краља ромске музике, и који је композитор више од 700 песама - човек чије је извођење песме Ђелем, Ђелем проглашено за химну свих Рома света. Рођен је у Нишу и умро је у Нишу, граду из ког није желео да оде.

Скупштина града Ниша усвојила је маја 2009. одлуку да Јужни булевар понесе име овог легендарног певача, и све се завршило на томе. Булевар Шабана Бајрамовића постоји, али само у виртуелном свету. Може се наћи на Гугловим мапама, али у реалном животу у тој улици и даље стоје натписи са именом Јужни булевар. У марта 2009. године био је заказан протест грађана, који је организовао Срђан Огњановић, а који је поводом тог протеста изјавио: „Није у питању протест, већ прикупљање потписа за петицију у којој пише да грађани не желе да се мења име њихове улице. Промена назива изазиваће само нове трошкове за све нас, почев од промене адресе у личним исправама, личним картама и пасошима.“

НИШ

Писање петиција и отпор становника нису уродили плодом, тако да су у многим личним документима адресе већ промењене, али становници улице не дају да се мењају табле на кућама. Представници ромских удружења и цивилног друштва тим поводом изразили су негодовање.

„Већина Рома је на то навикла, то је део наше свакодневице. Мислим да на прави начин треба поставити дијагнозу. Проблем је у већинском становништву“, каже Осман Балић, директор Јуром центра. „Ствари треба назвати правим именом. Чињеница је да неки наши суграђани не желе да виде ромско име и презиме на фасадама својих кућа“, истиче Драган Ђорђевић из нишког Одбора за људска права.

Клубови, улице, неке институције носе имена значајних људи из Ниша, али једино табли с именом Шабана Бајрамовића и даље нема. Остаје дилема да ли је проблем: администрација или дискриминација.

Дечак је у школском дворишту држао српску заставу, а неколико осмака му је пришло и рекло да он нема право да носи ту заставу зато што је „Циганин“. Потом су га ударали, шутирали па чак и давили шипком. Овај догађај одиграо се 13. јуна 2017. Група осмака у Основној школи „Карађорђе“ у Београду претукла је дечака седмог разреда, а разлог за ово насиље, како тврде очевици, јесте припадност ромској мањини. Његова разредна Владанка Јакшић је рекла да повреде нису толико страшне колико сам мотив за овај инцидент.

„Страшно је то што су га тукли зато што је Ром“, каже Јакшић, додајући да је њен ученик добро и мирно дете и да сигурно с његове стране није било провокација.

БЕОГРАД

Школски психолог Марина Бунчић каже: „Дечак је држао српску заставу и осећао се као грађанин Србије и као неко ко навија за ову државу, због чега су га они напали. Ово је случај чисте дискриминације. Не би се тако понашали према некоме ко није Ром. Дискриминација Роме прати како у школи тако и свуда. Због тога су они плашљиви и често иду у групицама како би се осећали сигурније и безбедније. Многи не настављају даље школовање, баш зато што се осећају угрожено, уколико би били једини у одељењу. Замислите колико ромске деце се престравило само зато што су чули да се овако нешто дододило.“

Председник Савета за унапређење положаја Рома Ненад Иванишевић осудио је малолетничко насиље. Рекао је да његови вршњаци треба да се стиде и извине за свој срамни поступак, наводећи да то што је неко Ром не значи да је „биће с друге планете“ и да није крив зато што има другу боју коже и зато што живи најчешће теже од осталих. „Ми нисмо народ који је расно нетрпељив. Кроз историју смо то и показали. Србија је увек била хумана и гостопримљива земља. Овакви појединачни случајеви су за сваку осуду. Они су и упозорење да морамо своју децу свакодневно учити да буду људи, јер је то подједнако важно, као и то да буду одлични ћаци“, навео је Иванишевић, а саопштило Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у којем је он државни секретар. Он је додао да насиље никада никоме ништа добро донело и да је дечак држао српску заставу, коју носи свако ко воли и поштује своју земљу.

Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић најоштрије је осудила овај инцидент. „Забрињава чињеница да се насиље дододило у школи, јер је управо то место где деца треба да се уче вредностима толеранције и прихватања различитости. У школама се мора интензивно радити на развијању свести младих људи о поштовању људских права сваког појединца. Сваки грађанин или грађанка који сматрају да су претрпели дискриминацију, по било ком основу, могу да поднесу притужбу Поверенику за заштиту равноправности.“

Августа 2009. завршено је исељавање Рома из нехигијенског насеља испод моста Газела, а из више од 210 картонских барака исељено је око 900 људи. То је омогућило реконструкцију најпрометнијег београдског моста чији су радови више пута одлагани. Како је подсетио градоначелник Београда Драган Ђилас, који је обишао ову локацију, овај проблем постоји у граду неколико десетина година.

Пребивалиште у Београду има укупно 114 породица, које су и остале у главном граду, док су 64 породице пресељене у места из којих су дошле, претежно на југу Србије. За превоз становника из насеља ангажовано је 26 возила саобраћајног предузећа „Ласта“ и 16 возила ГСП „Београд“, а остатке депоније убрзано је рашчистило 38 возила јавних комуналних предузећа и једна дизалица.

БЕОГРАД

Исељавање Рома из насеља код Газеле било је насиљно и нелегално, оценила је Шон Џонси истраживачица „Амнести интернешенел“ за Балкан. Она је изјавила да су Ромима код Газеле прекршена људска права, јер су принудно пресељени, док им алтернативни и адекватни смештај није обезбеђен. Она је апеловала на власт да заустави принудна исељавања из нелегалних ромских насеља широм Србије. Власти Србије и Београда прекршиле су међународне конвенције о заштити људских права које су потписале, сматра Џонс и најављује да ће код институција ЕУ захтевати да изврше притисак да се тај проблем реши. Она је подсетила да су са Европском инвестиционом банком (ЕИБ) и Европском банком за обнову и развој (ЕИБД) потписани уговори да се Ромима обезбеди одговарајући смештај, што је био и услов за добијање кредита за обнову моста Газела и градских саобраћајница, али сматра да то није испоштовано. Она је указала да је испод Газеле, за мање од три сата, 114 породица расељено у металне контејнере, а остале 64 породице на подручје јужне Србије.

ТРЕЋИ КОРАК:

Групе ученика кратко извештавају о сваком прочитаном тексту, тако да је сада цео разред упознат са свих 6 случајева. Предлози питања за дискусију:

- Да ли сте раније чули за ове случајеве?
- Да ли вас је нешто изненадило?
- Да ли сте уочили различите нивое дискриминације?
- У којим случајевима су појединци вршили дискриминацију, а у којим случајевима су то биле организације?
- Да ли уочавате институционалну дискриминацију?

Понуђен је текст „[Злочин из мржње](#)“. Један ученик чита текст наглас пред целим разредом. Остали ученици имају задатак да пажљиво слушају и да размисле у каквој је вези овај случај са претходних шест. У чему се они разликују, а шта је то што их повезује.

Тринаестогодишњи дечак ромске националности [Душан Јовановић](#) на смрт је претушен 18. октобра 1997. у строгом центру Београда, у Београдској улици код броја 33, поред куће у којој је живео са породицом. Убили су га скинхедси, тада малолетници, Милан Чујић и Иштван Фендрик из Земуна. Своје последње вечери Душан Јовановић је отишао у драгстор да купи сок, а при повратку су га четворица разјарених насиљника обријаних глава тукли песницама и одваљеним олуком, потом шутирали док је лежао на земљи. Правосудни епилог су максималне затворске казне за старије малолетнике Чујића и Фендрика од десет година затвора, од којих су издржали по шест. Казна им је умањена посебним решењем Окружног суда у Београду. Двојица насиљника нису процесирани.

ЗЛОЧИН ИЗ МРЖЊЕ

Трагично убиство Душана Јовановића указало је на повезаност идеологије неонацизма са праксом скинхедса. О томе говори и књига „Они су убили његове очи“ Драгољуба Ацковића. „Педесетак година уназад на овим просторима није се д догодило убиство на расној основи, рекао је неко током протеклих месец дана који су потресали Роме. Тачно је то, само је тај који је то рекао заборавио (вероватно намерно) да овој констатацији дода и реч јавно. Јер убиства на расној основи, и то баш на овим просторима, мислим на Београд и Србију, било је и те како. Било их је, али су сва окарактерисана на све друге начине, само не као убиства на расној основи“, наводи се у овој књизи.

На десетогодишњицу овог злочина, на месту где је дечак убијен, постављена је спомен-плоча. О годишњици убиства и једном од многих великих разлога због којих би наше друштво требало да се бави дубоким проблемом расизма, мржње и насиља, поготово међу младима, временом је престало да се говори. Годишњица је у већини медија последњи пут „протоколарно“ обележена 2013. године, а од тада се све ређе помиње.

Војин Димитријевић (директор Београдског центра за људска права) у интервјуу датом новембра 2010. је указао: „Припадници мањинских група су жртве културе насиља која је у столичена деведесетих година. Подсетићу на младог [Душана Јовановића](#), који је 1997. убијен само зато што је Ром, на познатог глумца [Драгана Максимовића](#), кога су 2000. на смрт испреbijали јер су мислили да је Ром, на [Дејана Небригића](#), страдалог 1999. у Панчеву после низа претњи које је добијао као геј и мировни активиста, на [Живорада Шишковића](#), шездесетогодишњег боксерског тренера, који је 2002. изгубио живот при покушају да неког Кинеза заштити од навијачке руље којој је сметао као расно различит.“

ПРЕДЛОЗИ ПИТАЊА ЗА ДИСКУСИЈУ СА УЧЕНИЦИМА

- Шта би ти могао/ла да учиниш како би утицао/ла на смањење дискриминације и насиља?
- Можемо ли ми, као разред, нешто да учинимо? Шта каже Устав Републике Србије?
- Ученици читају чланове 21 и 22 Устава - наставник објашњава.

Забрана дискриминације (члан 21):

- „Пред Уставом и законом сви су једнаки. Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације. Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.“

Заштита људских и мањинских права и слобода (члан 22):

- „Свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале. Грађани имају право да се обрате међународним институцијама ради заштите својих слобода и права зајемчених Уставом.“

ЗАКЉУЧАК:

Циљано вођен разговор са ученицима на тему „ко (треба) да штити људска права“, како би се заједничким закључивањем дошло до одговора - **сви!**

Кроз вођену и усмерену дискусију, наставник сумира, закључује, записује.

КО (треба да) ШТИТИ ЉУДСКА ПРАВА У НАШОЈ ДРЖАВИ

- судови
- устав
- закони
- полиција
- заштитник права грађана
- медији
- невладине организације
- сами грађани

КО ШТИТИ ЉУДСКА ПРАВА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

- Европски суд за људска права у Стразбуру
- Комитет УН против тортуре
- Комитет УН за елиминацију расне дискриминације
- Комитет УН за људска права

РАДИОНИЦА 4:

У РАЉАМА ПРЕДРАСУДА

ЦИЉ: Циљеви овог часа су суочавање са властитим стереотипима и предрасудама; деконструкција стереотипа и предрасуда, уочавање њихове повезаности са дискриминацијом и насиљем; разумевање „пирамиде мржње“; сензибилизација ученика у правцу препознавања насиља и дискриминације у медијима; препознавање везе између дискриминације у реалном животу и дискриминације у медијима; увиђање да медији преносе слику живота, али да исто тако и доприносе стварању те слике; подстицање толеранције и прихватања различитости, подстицање активизма ученика у правцу прихватања различитости и заштите људских права.

КОНТЕКСТ: Сви људи су склони предрасудама. Тешко је ослободити их се зато што су утемељене на ирационалним ставовима и зато што су усвојене на несвесном нивоу у раном узрасту. Ако се не можемо ослободити предрасуда, шта онда уопште можемо? Можемо да покушамо да разумемо одакле потичу, да их освестимо као предрасуде, тј. да их одбацимо као „истине“, можемо да их назовемо правим именом. Жртве предрасуда су увек „они други“, „они другачији“, они које заправо не познајемо, којима не припадамо, од којих се разликујемо. Иако међународно право и устави демократских друштава забрањују дискриминацију и штите право на једнакост и равноправност, окореле предрасуде према Ромима жилаво се опиру и још увек постоје. То су оне исте предрасуде на темељу којих је некада нацизам развијао своју идеологију.

МАТЕРИЈАЛ: „Цитати“ (неколико примерака), „Пирамида мржње“ и „Кључни појмови“ (за сваког ученика)

ПРВИ КОРАК:

Питања за ученике су адаптирана према USC Shoah Foundation, The Institute for Visual History and Education.

Разговор са ученицима, давање инструкција: уписивањем „да“ или „не“ на папиру испред себе убележите одговоре на следећа питања (важно је да будете сасвим искрени, а вашу цедуљу нико неће видети).

ПИТАЊА:

- Да ли си ikada препричао/ла неки виц који исмева особе различите етничке, расне, верске, полне припадности или сексуалне оријентације?
- Да ли си ikada добио/ла надимак због своје различите етничке, расне, верске, полне припадности или сексуалне оријентације?
- Да ли си се ikada подсмевао/ла некоме ко је другачији од тебе?
- Да ли си некада изрекао/ла стереотип који поистовећује све људе одређене расе, религије или сексуалне оријентације (нпр: црнци су..., муслимани су...)?
- Да ли си ikada изоставио/ла некога из неких заједничких активности зато што је другачији од вас, односно од већине?
- Да ли се некада догодило да ниси позван/на да учествујеш у некој активности зато што у њој учествује много људи који су различити од тебе?
- Да ли ти је некада, због твоје различитости, претио неко ко је другачији од тебе?
- Да ли си некада ти био насилан/на према особи која је другачија од тебе?

ДРУГИ КОРАК:

Одштампајте понуђене цитате ([лева колона](#)) и поделите их ученицима. Инструкција за ученике: размишљајте о овим одломцима песама, изрекама, вицевима и коментарима са друштвених мрежа - да ли сте их до сада већ некада чули, прочитали? Препричајте их својим речима, реконструишите њихово значење, откријте коју поруку носе; који од њих доприносе стварању стереотипа или предрасуда, а који садрже и говор мржње, те представљају кривично дело.

ЦИТАТИ - ЗА УЧЕНИКЕ

„Кад се Цига зажели медених колача, он пошаље Циганку у село да врача.“

„Отишао Цига у посету код брата у Немачку. Пошто је код брата било тесно, нема места, смести га брат у луксузни хотел. Гледа Цига купатило, ђакузи, све блиста и сија се, па промрмља: Ex, штета што није недеља да се окупам...“

„Пита Цига свога сина: Знаш ли која је разлика између 'бесплатно' и 'џаба'? Не знам - одговори син. Па како не знаш? Ево, на пример, ти се школујеш бесплатно, ал' џаба.“

„Ако те одведу Цигани чергари...“

„Црн к'о црни Циганин.“

„Ако будеш неваљао, украшће те Циганку.“

„Какже Цига својој драгој: Прво си ми била сестра, па жена, а сад ево ташта.“

„Ја нисам расиста, и Цигани ми долазе у кућу.“

Земун Поље:
Ромски гето трн у оку комшија
„У насеље Камендин, у општини Земун, град Београд, од 2007. године до данас доселило се 626 породица. Крађе и болести, а недавно је педофил покушао да силује девојчицу.“ (Вечерње новости, 7. новембар 2013)

„Цигани служе само за метак и бацање у креч. Не постоји друга сврха за њих. То су невиђене штеточине и паразити, гори су и од најпрљавијих пацова. И не загађују нам само земљу, него и нашу спрску нацију мешањем раса.“

РЕКОНСТРУКЦИЈА ЗНАЧЕЊА - ЗА НАСТАВНИКА

Ова дечја песмица нам казује да се Ромкиње баве врачањем. У ствари, шири стереотип да се Роми баве нерегуларним и нечасним занимањима.

Наизглед безазлен виц шири стереотип о Ромима да не одржавају личну хигијену.

Наизглед безазлен виц, шири стереотип о необразованим Ромима који избегавају школовање.

У само пет речи једне строфе, популарна песма Здравка Чолића „Ти си ми у крви“, коју су певали многи певачи, шири стереотип да сви Роми живе у чергама, тј. да немају место сталног боравка, али успут шверцује и предрасуду да се Роми баве крађом деце и младих девојака.

Ова синтагма може да указује на тамнију боју коже Рома, али је извесно да потенцира стереотип о беди и сиромаштву Рома.

Ова изрека указује на „криминалну природу“ Рома. Нарочито је опасно што се оваква претња изриче малој деци, која несвесно, у раном узрасту усвајају предрасуду да сви Роми краду.

Овај виц казује да су Роми промискуитетни и инцестуозни. Ширећи предрасуду о дивљој сексуалности Рома и пракси склапања бракова између блиских сродника, шаље поруку да су Роми неморални.

Иако субјект експлицитно пориче расистички став, он га у истој реченици имплицитно изражава („и Цигани ми долазе у кућу“ - значи да то не би требало да се ради, јер они то не заслужују, а ја их примам и тиме доказујем да сам толерантан).

Већ у наслову новинског текста се препознаје ширење предрасуде: насеље у Земун Пољу се назива „ромским гетом“ којим хајају „болести, криминал и педофилија“.

Говор мржње, отворени расизам, поређење са паразитима (као током нацизма) и позив на истребљење (камуфлиран „српским патриотизмом“). Ово је говор мржње и представља кривично дело.

ПРЕДЛОГ ПИТАЊА ЗА ДИСКУСИЈУ О ПРОЧИТАНИМ ТЕКСТОВИМА

- Чиме се баве ови текстови? Изаберите речи и синтагме које су увредљиве.
- Шта је експлицитно речено у тексту, а шта је имплицитно садржано у ставу аутора?
- Који су најчешћи стереотипи о Ромима, које су најчешће предрасуде о Ромима?
- У каквој су вези стереотипи, предрасуде и дискриминација и насиље?
- Шта мислите, зашто људи препричавају етничке виџеве о дугима, вређају друге или их друштвено искључују?
- Где људи уче да не поштују људе који се од њих разликују?
- Можеш ли навести пример предрасуде коју си научио путем медија?
- Сетите се шест наведених примера дискриминације Рома са претходног часа.
- Да ли мислите да би се нешто слично могло дододити у нашој школи или у нашој средини?
- Како би таква ситуација могла утицати на целу школу?
- Шта би се могло урадити како би се спречила ескалација такве ситуације?
- Ко би могао да је заустави?

ПРЕДЛОГ ПИТАЊА ЗА ДИСКУСИЈУ О ОДНОСУ МЕДИЈА И ПРЕДРАСУДА

- Да ли овакви текстови пресликавају друштвену стварност?
- Да ли овакви текстови доприносе ширењу стереотипа и предрасуда?
- Да ли овакви текстови доприносе креирању друштвене стварности?
- Колико медији доприносе одржавању и стварању стереотипа, затим предрасуда, па тиме и дискриминације или насиља?
- Ко најчешће трпи дискриминацију?
- Да ли неко може да дискриминише припаднике неке групе или врши насиље над њима, а да претходно нема предрасуде према тој групи?
- Да ли сте чули за Кодекс новинара и шта је то? Потражите на интернету, проучите.
- Да ли су аутори својим текстовима нарушили нечија права?
- Може ли насиље бити вербално (псовке, увреде, понижење)?
- Да ли овакви текстови представљају насиље?
- По чему се препознаје говор мржње?
- Да ли овакви текстови подстичу насиље према Ромима?

- ▶ Да ли можете да замислите да у новинама прочитате овакве текстове?
- ▶ Да ли бисте реаговали тим поводом?

ПРЕДЛОГ ДАЉИХ АКТИВНОСТИ

- ▶ Разговарајте у малим групама, формулишите приговор који бисте послали редакцији, уредништву, аутору.
- ▶ Формулишите приговор (жалбу на говор мржње) коју бисте упутили Савету за штампу на адресу: <http://www.mc.rs/govor-mrznje-na-internetu.3542.html#373324>.
- ▶ Формулишите приговор, жалбу, коју бисте упутили Канцеларији за људска и мањинска права Републике Србије на адресу: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/sh/o-kancelariji/kontakt>.
- ▶ Формулишите представку коју бисте упутили Заштитнику права грађана на адресу: <http://www.ombudsman.rs/index.php/kontakt>.
- ▶ Пошаљте своје приговоре.

ЗАКЉУЧАК

Након анализе понуђених текстова и кључних речи уочили смо везу између дискриминације у реалном животу и дискриминације у медијима. Анализирали смо појмове: стереотипи, предрасуде, дискриминација, антициганизам, расизам, маргиналне групе, говор мржње и јавно мњење. Запитали смо се ко најчешће трпи дискриминацију - маргиналне групе, на пример, Роми, националне мањине, верске мањине, сексуалне мањине; често појединци који представљају те групе или преузимају њихову симболичку улогу, или групе, професије које их штите, бране, и тиме се стављају „на њихову страну“. Испитивали смо каква је улога медија. Медији осликају стање у нашој свакодневици - ако у њој има дискриминације, медији је преносе. Али медији могу доприносити јављању нових дискриминаторских поступака тако што утичу на формирање ставова, стереотипа, ширење говора мржње и обликовање јавног мњења. Како од става, од обичне предрасуде долази до акта, чина насиља?

НАСИЉЕ (злочин) је кривично дело, а „злочин из мржње“ је посебно тешко кривично дело према особама које припадају одређеној скупини, управо и искључиво због њихове припадности тој скупини.

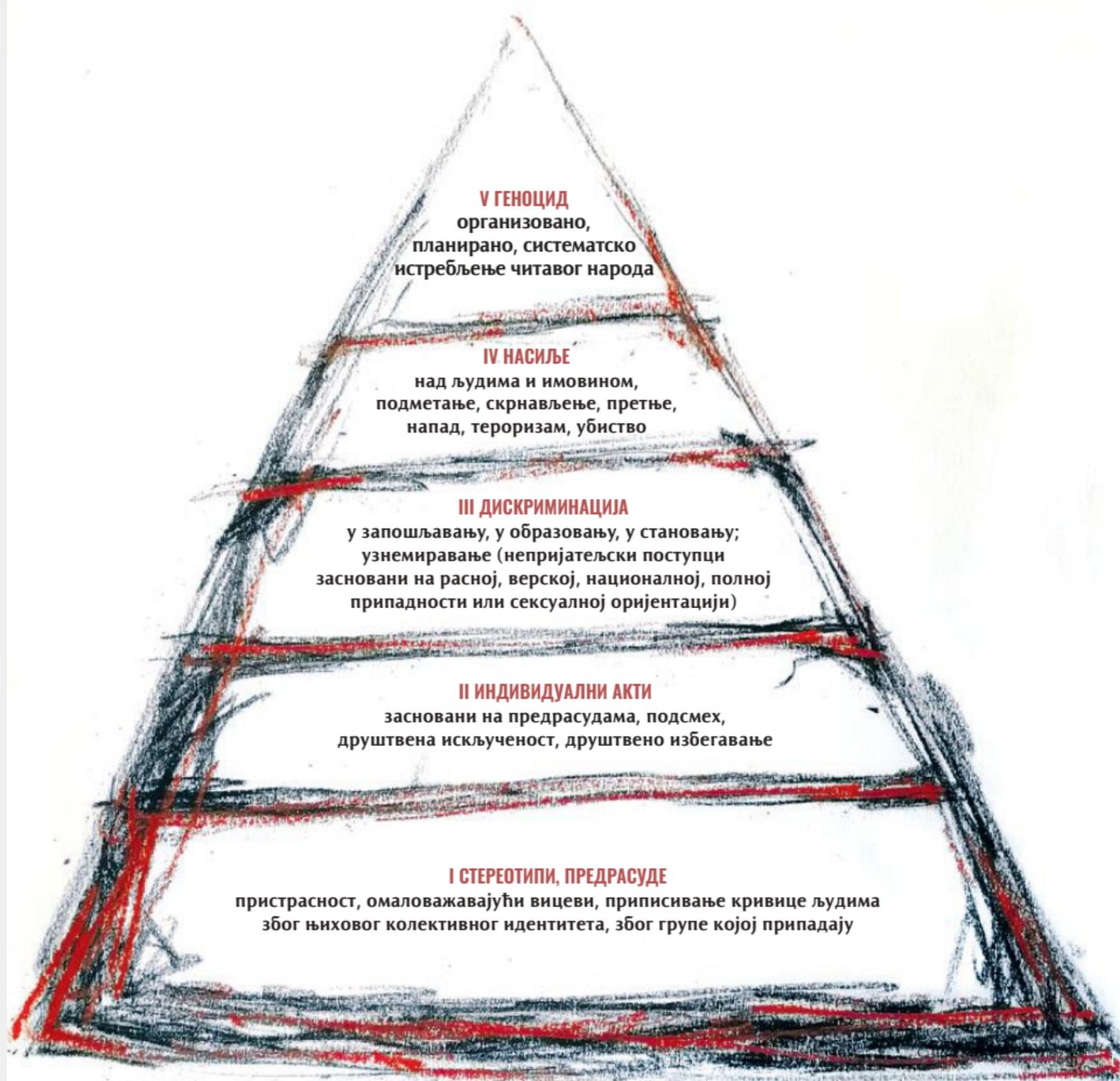
ДИСКРИМИНАЦИЈА (дело, чин) је највиши степен, чин омаловажавања, вређања или ускраћивања права, а претходе јој предрасуде.

ПРЕДРАСУДЕ (став, мишљење) су изразито негативни ставови, обожени мржњом, негативна мишљења о појединим групама и увек претходе чину дискриминације.

СТЕРЕОТИПИ (став, мишљење) су, такође, поједностављена и претерано уопштена гледишта, која су увек садржана у предрасуди.

Покушаћемо то да објаснимо на примеру Пирамиде мржње. Пирамида мржње показује да када људи прихвате један ниво дискриминаторног и некоректног понашања, онда постаје лакше прихватити облике таквог понашања на следећем нивоу као „нормалне“. Овај процес нормализације има потенцијал да настави напредовање у прихваташње негативних и дискриминаторних облика понашања све до најагресивније и најстрашније манифестијације предрасуда која је на самом врху Пирамиде. Најтежи облици дискриминације и манифестије насиља имали су свој зачетак у обрасцима мишљења који су описани на нижим нивоима Пирамиде. Направити нови цртеж по угледу на приложени.

ПИРАМИДА МРЖЊЕ

ПИТАЊА ЗА ДИСКУСИЈУ СА УЧЕНИЦИМА

- Где бисте поставили „оговарање и подсмех“ на Пирамиди мржње?
- Шта мислите, како нешто, што у почетку изгледа сасвим наивно и безопасно, може да прерасте у насиље?
- Ако је то изгледало безопасно починиоцима и посматрачима, да ли мислите да је тако изгледало и жртвама?
- Шта мислите, како се жртва осећа?
- Шта мислите, на ком нивоу Пирамиде мржње би било најлакше интервенисати?
- Који би били неки од могућих начина интервенције?

ТРЕЋИ КОРАК:

- Са ученицима анализирајте и прокоментаришите чланове 48 и 49 Устава Републике Србије.

Подстицање уважавања разлика (члан 48): „Мерама у образовању, култури и јавном обавештавању Република Србија подстиче разумевање, уважавање и поштовање разлика које постоје због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета њених грађана.“

Забрана изазивања расне, националне и верске мржње (члан 49): „Забрањено је и кажњиво изазивање и подстицање расне, националне, верске или друге неравноправности, мржње и нетрпљивости.“

- Са ученицима анализирајте и прокоментаришите први члан Универзалне декларације о људским правима:

„Сва људска бића рађају се слободна и једнака у достојанству и правима.“

- Са ученицима анализирајте и прокоментаришите одломак из књиге „Размишљања о јеврејском питању“ Жан-Пола Сартра:

„Ричард Рајт, писац црне пути, рекао је недавно: 'Нема црног проблема у Сједињеним Америчким Државама већ постоји само бели проблем.' Рећи ћемо на исти начин да антисемитизам није јеврејски проблем: то је наш проблем. Пошто нисмо криви, а излажемо се опасности да и ми будемо његове жртве, треба да смо одиста слепи па да не видимо како је то у првом реду наш посао. Није, пре свега, на Јеврејима да образују борбену лигу против антисемитизма, већ на нама (...) Ниједан Француз неће бити слободан све док Јевреји не буду у потпуности уживали своја права. Ниједан Француз неће бити сигуран све док један једини Јеврејин, у Француској и у целом свету, буде морао да страхује за свој живот.“

- Са ученицима анализирајте и прокоментаришите стих песме Мирослава Антића:

„Не сањамо сви једнако и то никоме не смета.
Зашто свима смета када смо другачије будни?“

КЉУЧНИ ПОЈМОВИ ЗА ОБРАДУ НА ЧАСУ

(ОДШТАМПАТИ ЗА
СВАКОГ УЧЕНИКА)

СТЕРЕОТИПИ - Претерано упрошћена, често нетачна и тешко променљива слика коју имамо о припадницима неке групе. Они су саставни део предрасуда, јер су уверења о некој групи увек усклађена са осећањима која имамо према тој групи.

ПРЕДРАСУДЕ - Неоправдано негативни ставови према некоме или нечemu. Предрасуде су обично тешко променљиве и засноване на погрешним уверењима. Праћене су јаким негативним осећањима (одбојност, непријатељство, мржња, презир...).

ДИСКРИМИНАЦИЈА - (лат. *discriminare*) правити разлику, разликовање. Означава и понашање које прати предрасуде (облик практичног деловања под утицајем или на основу предрасуда). То је јавно испољавање негативних осећања према припадницима група или поступање према људима на неправедан или омаловажавајући начин само зато што припадају некој групи (полна, расна, етничка, верска дискриминација или дискриминација на основу политичких уверења). То је ускраћивање права појединцима и групама због нечега по чему се они од нас разликују. Ипак, и поред правног регулисања, тј. забране отворене дискриминације, често се јављају најразличитији облици прикривене, неинституционализоване дискриминације. Дискриминација може бити подстакнута предрасудама.

МАРГИНАЛНЕ ГРУПЕ - Друштвене групе које су из средишта друштвеног живота гурнуте на његове маргине и којима је ускраћен приступ значајним друштвеним положајима и разним облицима моћи (економској, политичкој, симболичкој). Најчешће су у питању мањинске групе, али бројност није пресудна (на пример, жене су најбројнија маргинална група). Могу бити конструисане на економским, расно-етничким, културним или неким другим основама, а често долази и до кумулације различитих обележја (као што је то у случају Рома). Често су мета стигматизације.

АНТИЦИГИЗАМАН - Релативно нови појам за стару друштвену појаву - мржњу, маргинализацију и прогон Рома у свету. Историја овог народа препуна је насиљних миграција, избеглиштва и поновног насељавања нових простора. Одувек су били опажани као странци, скитнице, криминалци, тако да још од 14. века у европским земљама налазимо законске одредбе које су допуштале дискриминацију Рома. Према дефиницији Европске комисије против расизма и нетолеранције (European Commission against Racism and Intolerance - ECRI) из 2011, антициганизам је специфична форма расизма, идеологија која је заснована на расној супериорности, форма дехуманизирајућег и институционалног расизма узгајана историјском дискриминацијом, која се, поред осталог, изражава насиљем, говором мржње, експлоатацијом, стигматизацијом и најеклатантнијом врстом дискриминације.

РАСИЗАМ - Назив за идеологију која сматра да је „раса“ темељ људског друштва, односно да припадност појединца одређеној „раси“ мора бити основ за његов друштвени положај. Расизам често подразумева да су поједине расе супериорне или инфириорне једна у односу на другу. Расизам се некад једноставно дефинише и као расна нетолеранција. Иако је у одређеним облицима постојао и раније, расизам се као идеологија профилисао тек у 19. веку под утицајем напретка у природним наукама које су разним теоретичарима расизма дале научну подлогу. Најпознатији пример је Чарлс Дарвин и његова теорија еволуције коју су расисти применили на односе међу различitim расама. Додатни подстицај расизму био је и империјализам, захваљујући коме су белачке државе у Европи и САД добиле власт над великим бројем поданика црне и жуте расе, чијем је поробљавању расизам дао идеолошко оправдање. Расизам је понекад добијао и своју институционалну форму, поготово у мешаним срединама где је спровођена расна сегрегација и расна дискриминација. Најпознатији примери су јужне државе САД до шездесетих година XX века и Јужна Африка под режимом апартхејда. Расна теорија је коришћена у Америци како би се објаснило зашто неки људи, наспрот универзалној једнакости, ипак нису једнаки са осталима. Људе нису поробљавали због њихове расе, раса је измишљена како би се оправдало ропство. Теорија о аријевској расној супериорности била је део службене идеологије

нацистичке Немачке од 1933. до 1945. године. Нацисти су је користили као покриће за политику истребљења Јевреја, Рома и других „неаријевских раса“.

РАСА - Међународна конференција „Против расизма, насиља и дискриминације“ је одржана 1995. године у Штадшлайнингу (Stadtschlaining). Револуција у нашем разумевању популационе генетике и молекуларне биологије је довела до експлозије сазнања о живим бићима. Међу идејама које су суштински изменењене су и концепти о људској варијацији. Концепт „расе“, који је из прошлости некритички пренет у десети век, потпуно је застарео. Упркос тој чињеници, концепт „расе“ је коришћен за оправдавање повреда људских права. Важан корак у превенцији злоупотребе генетичких аргумента је замена застарелог концепта „расе“ идејама и закључцима базираним на савременом схватању генетичке варијације примењеном на људској популацији. Расизам је убеђење да се људи разликују по наследним особинама друштвеног значаја, чинећи тако одређене групе супериорним или инфериорним у односу на друге. Не постоји убедљив научни доказ да је ово уверење већано. Овим документом се тврди да не постоји научно утемељен начин карактеризације људске разноликости употребом крутих термина „расних“ категорија или традиционалног концепта „расе“. Дакле, не постоји научно оправдан разлог за даљу употребу термина „раса“. Појам „расе“ напушта научни, културни, па и политички дискурс. Остаје само расизам.

ЈАВНО МЊЕЊЕ - Важан чинилац друштвених и политичких односа у савременом друштву; има противречан и сложен карактер; по правилу, формира се као реакција на одређени догађај или појаву. Пасивна позиција јавног мњења појачана је деловањем масовне пропаганде и агитације, помоћу којих се оно моделира и при чему се користе сва средства. Овде одлучујућу улогу имају средства масовних комуникација.

ГОВОР МРЖЊЕ - Сваки облик изражавања који подстиче, промовише или оправдава нетолеранцију, дискриминацију и непријатељство према припадницима друге расе, националности, вероисповести, пола, сексуалне оријентације, порекла и осталих личних својстава појединца или групе. Говор мржње можемо препознати на основу његовог циља да изазове негативне последице у виду маргинализације појединца или групе, а у зависности од његовог/њиховог личног својства или припадности. Говор мржње се манифестије кроз:

- стварање презира према одређеном лицу или групи;
- стварање негативног стереотипа према одређеном лицу односно групи;
- подстицање дискриминације и непријатељства;
- осуду околине према одређеном лицу или групи;
- изазивање осећања несигурности и страха код одређеног лица или припадника одређене групе;
- наношење физичких и психичких болова одређеном лицу односно припаднику одређене групе;
- упућивање претњи одређеном лицу односно групи;
- подстицање и изазивање насиље према одређеном лицу или групи;
- стварање осећаја код великог дела грађана да је такво понашање према одређеном лицу или групи друштвено пожељно и оправдано;
- изазивање осећаја код широког круга грађана да ће такво понашање бити толерисано и да неће бити предмет одговорности.

➤ Лично својство одређеног лица, односно припадност одређеној раније групи је од суштинског значаја за одређивање појма говора мржње. Порука изражена у говору мржње усмерена је увек на лично својство или специфичности својства угрожене групе.

#DOSTA!

#DOSTA!

III

INTERNATIONAL
HOLOCAUST
REMEMBRANCE
ALLIANCE

NEVATIM

Young Social Entrepreneurship in Germany

Haver Srbija

Beograd

www.beograd.rs